

FUNDACJA KADR

EBOOK

“SPRAWIEDLIWI PONAD PODZIAŁAMI”

EWA MACKIEWICZ
ANTONI MACKIEWICZ

FUNDACJA KADR

EBOOK

CZĘŚĆ I

SZEROKA ROLA POLAKÓW W RATOWANIU NARODU ŻYDOWSKIEGO PODCZAS WOJNY.

ROLA POLAKÓW W RATOWANIU ŻYDÓW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ BYŁA WYJĄTKOWA, CHOĆ TRUDNA I CZĘSTO TRAGICZNA. POLACY, ZNAJDUJĄCY SIĘ POD NIEMIECKĄ OKUPACJĄ, NARAŻALI SWOJE ŻYCIE, ABY RATOWAĆ SWOICH ŻYDOWSKICH SĄSIADÓW. POMOC TA MIAŁA RÓŻNE FORMY, OD UKRYWANIA ŻYDÓW W DOMACH, PRZEZ WYDAWANIE FAŁSZYWYCH DOKUMENTÓW, PO ORGANIZOWANIE UCIECZEK. CHOĆ NIE DA SIĘ OSZACOWAĆ DOKŁADNEJ LICZBY POLAKÓW, KTÓRZY ANGAŻOWALI SIĘ W RATOWANIE ŻYDÓW, SZACUJE SIĘ, ŻE OKOŁO 100 000 OSÓB W POLSCE UDZIELIŁO ŻYDOM POMOCY.

ROZDZIAŁ 1 BEZPRECEDENSOWE PRAWO I ZAGROŻENIE KARĄ ŚMIERCI

W OKUPOWANEJ POLSCE POMOC ŻYDOM BYŁA SZCZEGÓLNIIE NIEBEZPIECZNA, PONIEWAŻ NIEMCY WPROWADZILI DRAKOŃSKIE PRZEPISY KARNE. ZA UKRYWANIE ŻYDÓW GROZIŁA KARA ŚMIERCI ZARÓWNO DLA OSOBY UDZIELAJĄCEJ POMOCY, JAK I DLA JEJ RODZINY, A TAKŻE CZĘSTO CAŁEJ WIOSKI LUB MIEJSCOWOŚCI. W WIELU PRZYPADKACH BYŁY TO EGZEKUCJE PUBLICZNE, MAJĄCE NA CELU ZASTRASZENIE INNYCH. MIMO TO POLACY RYZYKOWALI ŻYCIEM, POMAGAJĄC ŻYDOM.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 2 ORGANIZACJE POMOCOWE

ZORGANIZOWANIE POMOCY DLA ŻYDÓW BYŁO NIEJEDNOKROTNIENIE WYNIKIEM PRACY ZORGANIZOWANYCH GRUP, KTÓRE DZIAŁAŁY W RAMACH KONSPIRACJI. PRZYKŁADEM TAKIEJ ORGANIZACJI BYŁA **ŻEGOTA** (RADA POMOCY ŻYDOM), DZIAŁAJĄCA POD AUSPICJAMI POLSKIEGO PAŃSTWA PODZIEMNEGO. ŻEGOTA BYŁA JEDYNĄ ORGANIZACJĄ TEGO TYPU W OKUPOWANEJ EUROPIE, KTÓREJ CELEM BYŁA POMOC ŻYDOM. ŻEGOTA ZAJMOWAŁA SIĘ UDZIELANIEM SCHRONIENIA, WYDAWANIEM FAŁSZYWYCH DOKUMENTÓW, ORGANIZOWANIEM TRANSPORTU I OPIEKI MEDYCZNEJ, A TAKŻE PRZEKAZYWANIEM PIENIĘDZY.

INNĄ ORGANIZACJĄ, KTÓRA POMAGAŁA ŻYDOM, BYŁA ARMIA KRAJOWA. W JEJ RAMACH POWSTAŁY RÓŻNE GRUPY, KTÓRE MIAŁY NA CELU RATOWANIE ŻYDÓW, M.IN. WYCIĄGANIE ICH Z GETT, POMOC W PRZEKRACZANIU GRANIC, A TAKŻE FAŁSZOWANIE DOKUMENTÓW.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 3. POMOC INDYWIDUALNA I SPONTANICZNA

POMOC ŻYDOM NIE OGRANICZAŁA SIĘ TYLKO DO ORGANIZACJI. WIELE OSÓB DZIAŁAJĄCYCH NA WŁASNĄ RĘKĘ NARAŻAŁO SWOJE ŻYCIE, BY POMÓC ŻYDOWSKIM SĄSIADOM. POLACY UKRYWALI ŻYDÓW W SWOICH DOMACH, STODOŁACH, PIWNICACH, CZY INNYCH TRUDNO DOSTĘPNYCH MIEJSCACH. WIELE OSÓB, SZCZEGÓLNI NA TERENACH WIEJSKICH, ORGANIZOWAŁO POMOC W POSTACI ŻYWNOŚCI, ODZIEŻY, A TAKŻE FAŁSZYWYCH DOKUMENTÓW. DUŻA LICZBA ŻYDÓW, UKRYWAJĄCYCH SIĘ W MIASTACH, SZUKAŁA SCHRONIENIA W DOMACH I PIWNICACH POLSKICH RODZIN.

ROZDZIAŁ 4 ROLA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

KOŚCIÓŁ KATOLICKI W POLSCE ODEGRAŁ RÓWNIEŻ SWOJĄ ROLĘ W RATOWANIU ŻYDÓW, CHOĆ NIE BYŁA TO POSTAWA JEDNOZNACZNIE JEDNOZNACZNA. Z JEDNEJ STRONY, NIEKTÓRE INSTYTUCJE KOŚCIELNE, JAK KLASZTORY, PROWADZIŁY DZIAŁANIA NA RZECZ ŻYDÓW, OFERUJĄC IM SCHRONIENIE. Z DRUGIEJ STRONY, KOŚCIÓŁ, JAKO INSTYTUCJA, NIE WZYWAŁ DO MASOWEGO POMAGANIA ŻYDOM, A W NIEKTÓRYCH PRZYPADKACH DUCHOWNI WSPÓŁPRACOWALI Z OKUPANTEM. NIEMNIEJ JEDNAK, WIELE OSÓB DUCHOWNYCH, JAK KSIĄDZ JÓZEF SŁOMKA, CZY SIOSTRY ZAKONNE, POMAGAŁO ŻYDOM, UKRYWAJĄC ICH W KLASZTORACH I INNYCH MIEJSCACH SAKRALNYCH.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 5 ZDRADA, DENUNCJACJA I KONSEKWENCJE

POMIMO OGROMNEJ ODWAGI I POŚWIĘCENIA WIELU POLAKÓW, RATOWANIE ŻYDÓW WIĄZAŁO SIĘ TAKŻE Z NIEBEZPIECZEŃSTWEM DENUNCJACJI, SZCZEGÓLNIE ZE STRONY OSÓB, KTÓRE KOLABOROWAŁY Z OKUPANTEM. DENUNCJACJE BYŁY NIESTETY POWSZECHNYM ZJAWISKIEM. ZDRADZIECKIE DONOSY MOGŁY PROWADZIĆ DO ŚMIERCI NIE TYLKO UKRYWAJĄCYCH SIĘ ŻYDÓW, ALE TAKŻE OSÓB, KTÓRE IM POMAGAŁY. WARTO ZAZNACZYĆ, ŻE NIE WSZYSCY POLACY WYKAZALI SOLIDARNOŚĆ Z ŻYDAMI, A NIEKTÓRE OSOBY, ZWŁASZCZA W SYTUACJACH EKSTREMALNYCH, KIEROWAŁY SIĘ WŁASNYMI INTERESAMI.

ROZDZIAŁ 6 „SPRAWIEDLIWI WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA”

PO WOJNIE, INSTYTUT YAD VASHEM W JEROZOLIMIE ZACZAŁ WYRÓŻNIAĆ POLAKÓW, KTÓRZY RATOWALI ŻYDÓW, TYTUŁEM „SPRAWIEDLIWYCH WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA”. TYTUŁ TEN PRYZNAWANY JEST OSOBOM, KTÓRE NARAŻAJĄC SWOJE ŻYCIE, POMAGAŁY ŻYDOM W CZASIE HOLOKAUSTU. POLSKA JEST JEDNYM Z KRAJÓW, Z KTÓREGO POCHODZI NAJWIĘCEJ LAUREATÓW TEGO TYTUŁU. OCENIA SIĘ, ŻE AŻ OKOŁO 6 000 POLAKÓW ZOSTAŁO ODZNACZONYCH PRZEZ YAD VASHEM.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 7 PAMIĘĆ O POLAKACH, KTÓRZY RATOWALI ŻYDÓW

WSPÓŁCZESNA PAMIĘĆ O POLAKACH, KTÓRZY RATOWALI ŻYDÓW, JEST WCIĄŻ ŻYWA. W POLSCE I NA ŚWIECIE POWSTAŁO WIELE POMNIKÓW, TABLIC PAMIĄTKOWYCH I WYSTAW POŚWIĘCONYCH TYM BOHATEROM. PRZYKŁADEM MOŻE BYĆ MUZEUM POLAKÓW RATUJĄCYCH ŻYDÓW W MARKOWEJ, KTÓRE DOKUMENTUJE HEROICZNE POSTAWY RODZIN, TAKICH JAK RODZINA ULMÓW.

WIELU POLAKÓW, POMIMO NARAŻANIA SWOJEGO ŻYCIA I TRAGICZNYCH KONSEKWENCJI, ZOSTAŁO ZAPAMIĘTANYCH JAKO BOHATEROWIE, KTÓRZY POKAZALI, CZYM JEST PRAWDZIWA ODWAGA I SOLIDARNOŚĆ W OBLICZU ŚMIERCI.

ROZDZIAŁ 8 WYZWANIA HISTORYCZNE I KONTROWERSJE

WSPÓŁCZESNA DEBATA NAD ROLĄ POLAKÓW W RATOWANIU ŻYDÓW NIE JEST WOLNA OD KONTROWERSJI. CZASEM W PUBLICZNYCH DYSKUSJACH POJAWIAJĄ SIĘ TRUDNE PYTANIA O ODPOWIEDZIALNOŚĆ POLAKÓW ZA KOLABORACJĘ Z OKUPANTEM, NIEKTÓRE PRZYPADKI ŁAMANIA PRAWA, A TAKŻE O POSTAWY CZĘŚCI SPOŁECZEŃSTWA, KTÓRE W OBLICZU OKUPACJI ZACHOWYWAŁY BIERNOŚĆ LUB WRĘCZ UCZESTNICZYŁY W PRZEŚLADOWANIACH ŻYDÓW. WAŻNE JEST JEDNAK, ABY W KONTEKŚCIE RATOWANIA ŻYDÓW DOCENIĆ HEROIZM TYCH, KTÓRZY MIMO EKSTREMALNYCH WARUNKÓW POSTANOWILI PODJĄĆ RYZYKO.

FUNDACJA KADR

EBOOK

PODSUMOWANIE CZĘŚCI I

ROLA POLAKÓW W RATOWANIU ŻYDÓW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ BYŁA ZRÓŻNICOWANA I WIELOASPEKTOWA. WIELE OSÓB, RYZYKUJĄC ŻYCIEM, STAWAŁO SIĘ BOHATERAMI, NIOSĄC POMOC TYM, KTÓRZY ZNALEŻLI SIĘ W TRAGICZNYM POŁOŻENIU. ICH DZIAŁANIA MIAŁY OGROMNE ZNACZENIE NIE TYLKO W KONTEKŚCIE HISTORYCZNYM, ALE TAKŻE W BUDOWANIU PAMIĘCI O HOLOKAUŚCIE, POKAZUJĄC, JAK W TRUDNYCH CZASACH LUDZIE MOGĄ ZJEDNOCZYĆ SIĘ W OBLICZU ZŁA I NIEŚĆ POMOC POTRZEBUJĄCYM, NAWET ZA CENĘ WŁASNEGO ŻYCIA.

FUNDACJA KADR

EBOOK

CZEŚĆ II
RODZINA ULMÓW RATUJĄCA ŻYDÓW PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ

RODZINA ULMÓW TO POLSKA RODZINA, KTÓRA STAŁA SIĘ SZCZEGÓLNIIE ZNANA I SYMBOLICZNA W ZWIĄZKU Z TRAGICZNĄ HISTORIĄ Z CZASÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ. ULMOWIE POCHODZILI Z WIOSKI MARKOWA, LEŻĄCEJ W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM, W POLSCE. ICH HISTORIA STAŁA SIĘ JEDNYM Z NAJBARDZIEJ PORUSZAJĄCYCH PRZYKŁADÓW HEROIZMU I TRAGICZNYCH LOSÓW POLAKÓW, KTÓRZY NARAŻALI SWOJE ŻYCIE, ABY POMÓC ŻYDOM PODCZAS OKUPACJI NIEMIECKIEJ.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 1 HISTORIA RODZINY ULMÓW:

RODZINA ULMÓW MIESZKAŁA W MARKOWEJ, NIEWIELKIEJ WIOSCE W POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ POLSCE, W REJONIE, KTÓRY PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ ZNAJDOWAŁ SIĘ POD OKUPACJĄ NIEMIECKĄ. W TYM CZASIE W POLSCE PANOWAŁY BRUTALNE REPRESJE WOBEC LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ, A KAŻDA POMOC UDZIELONA ŻYDOM WIAZAŁA SIĘ Z NATYCHMIASTOWĄ ŚMIERCIA DLA POMOCNIKÓW.

CZŁONKOWIE RODZINY:

GŁOWĄ RODZINY BYŁ JÓZEF ULMA, KTÓRY MIAŁ ŻONĘ WIKTORIĘ ORAZ SZEŚCIORO DZIECI: STANISŁAWA, BARBARĘ, WŁADYSŁAWA, FRANCISZKA, ANTONIEGO I MARIĘ.

RODZINA BYŁA ZNANA W MARKOWEJ Z GOŚCINNOŚCI I WSPÓŁCZUCIA DLA INNYCH LUDZI. ULMOWIE NIE TYLKO POMAGALI ŻYDOM, ALE TAKŻE PRZYJMOWALI ICH DO SWOJEGO DOMU, STARAJĄC SIĘ UKRYWAĆ ICH PRZED NIEMCAMI.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 2 POMOC ŻYDOM:

W 1942 ROKU, KIEDY ZACZĘŁY SIĘ DEPORTACJE ŻYDÓW Z MARKOWEJ DO OBOZÓW ZAGŁADY, RODZINA ULMÓW ZACZĘŁA UKRYWAĆ ŻYDÓW, KTÓRZY UCIEKLI PRZED NIEMCAMI. ULMOWIE UDZIELALI IM SCHRONIENIA, ZAPEWNIAJĄC JEDZENIE I BEZPIECZEŃSTWO. SZACUJE SIĘ, ŻE PRZEZ ICH DOM PRZEWINĘŁO SIĘ OD 8 DO 11 ŻYDÓW, W TYM CAŁA RODZINA ŻYDÓW Z POBLISKIEJ WSI.

ROZDZIAŁ 3 ZDRADA I TRAGICZNA ŚMIERĆ

W MARCU 1944 ROKU RODZINA ULMÓW ZOSTAŁA ZDRADZONA PRZEZ JEDNEGO Z SĄSIADÓW, KTÓRY DONIÓSŁ NIEMCOM O TYM, ŻE W ICH DOMU UKRYWAJĄ SIĘ ŻYDZI. NIEMCY ARESZTOWALI JÓZEFA ULMĘ, JEGO ŻONĘ WIKTORIĘ ORAZ DZIECI. RODZINA ZOSTAŁA ZAMORDOWANA NA OCZACH UKRYWAJĄCYCH SIĘ ŻYDÓW. JÓZEF I WIKTORIA ZOSTALI ZABICI NA MIEJSCU, A ICH DZIECI — NAJSTARSZA CÓRKA BYŁA WÓWCZAS W WIEKU 8 LAT — RÓWNIEŻ ZGINĘŁY.

PONADTO, ZABITO TAKŻE ŻYDÓW, KTÓRZY SIĘ U NICH SCHRONILI.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ROZDZIAŁ 4 UPAMIĘTNIE

PO WOJNIE RODZINA ULMÓW PRZEZ WIELE LAT BYŁA ZAPOMNIANA, ALE W OSTATNICH DZIESIĘCIOLECIACH ZACZĘTO CORAZ BARDZIEJ DOCENIAĆ ICH BOHATERSTWO. W 1995 ROKU W POLSCE RODZINA ZOSTAŁA UHONOROWANA TYTUŁEM „SPRAWIEDLIWI WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA” PRZEZ INSTYTUT YAD VASHEM W IZRAELU, ZA POMOC, JAKĄ UDZIELILI ŻYDOM. W 2019 ROKU W MARKOWEJ OTWARTO MUZEUM POŚWIĘCONE RODZINIE ULMÓW, KTÓRE DOKUMENTUJE ICH HEROICZNĄ POSTAWĘ.

ROZDZIAŁ 5 BEATYFIKACJA

W 2023 ROKU ROZPOCZĘTO PROCES BEATYFIKACYJNY JÓZEFA I WIKTORII ULMÓW, KTÓRZY ZOSTALI UZNANI ZA MĘCZENNIKÓW ZA WIARĘ. TYTUŁ TEN NADANO IM ZA TO, ŻE NIE TYLKO POMAGALI ŻYDOM, ALE UCZYNILI TO W ZGODZIE ZE SWOJĄ KATOLICKĄ WIARĄ, NARAŻAJĄC ŻYCIE SWOJE I SWOICH DZIECI.

FUNDACJA KADR

EBOOK

ZAKOŃCZENIE

RODZINA ULMÓW STAŁA SIĘ SYMBOLEM
BEZINTERESOWNEJ POMOCY I POŚWIĘCENIA W
CZASIE NAJCIEMNIEJSZYCH DNI II WOJNY
ŚWIATOWEJ, A ICH HISTORIA JEST
PRZYPOMNIENIEM O OFIARACH I BOHATERACH,
KTÓRZY RYZYKOWALI WSZYSTKO, BY RATOWAĆ
INNYCH.

BŁOGOSŁAWIENI ULMOWIE SĄ SYMBOLEM
HEROICZNEGO OPORU WOBEC NAZISTOWSKICH
REPRESJI W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ.

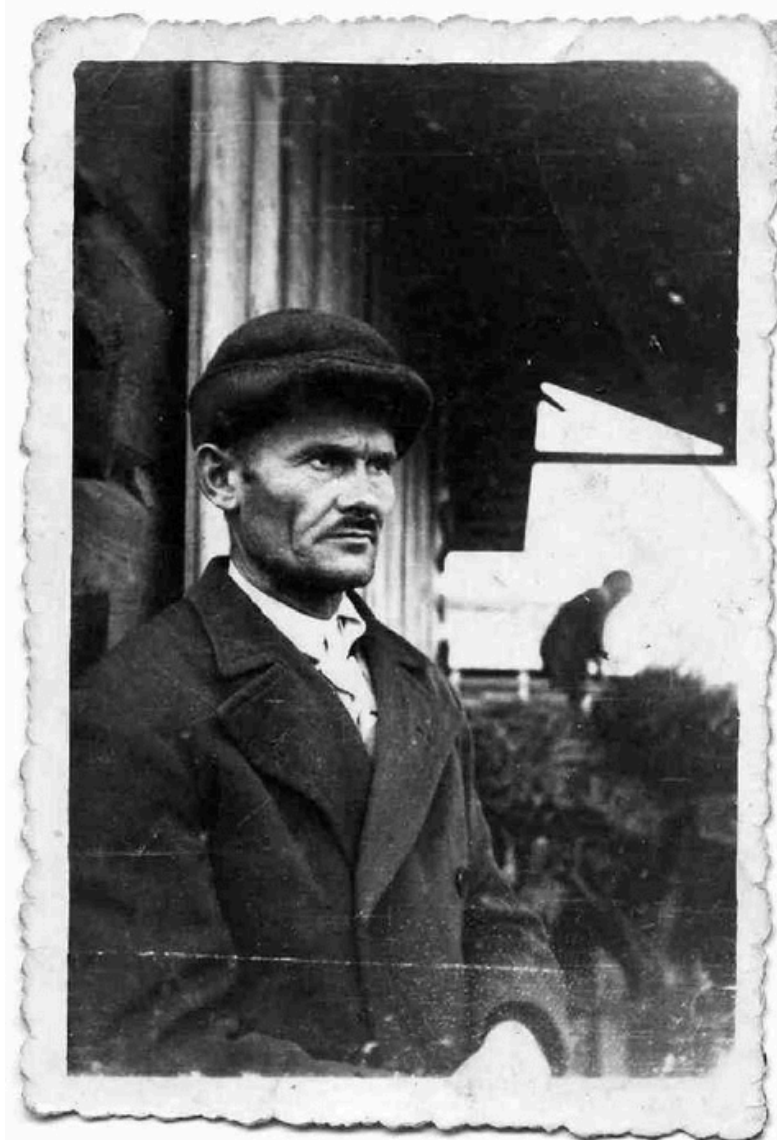
W MARKOWEJ, W POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ
POLSCE, ULMOWIE, WRAZ Z DZIEĆMI, UKRYWALI I
CHRONILI ŻYDÓW, RYZYKUJĄC WŁASNE ŻYCIE
W OBLICZU ŚMIERTELNEGO ZAGROŻENIA.

ICH HISTORIA STAŁA SIĘ JEDNYM Z
NAJSŁYNNIEJSZYCH PRZYKŁADÓW SOLIDARNOŚCI
I ODWAGI PODCZAS HOLOKAUSTU.

FUNDACJA KADR

EBOOK

"NIKT NIE MA WIĘKSZEJ
MIŁOŚCI OD TEJ, GDY KTOŚ
ŻYCIE SWOJE ODDAJE ZA
PRZYJACIÓŁ SWOICH. WY
JESTEŚCIE PRZYJACIÓŁMI
MOIMI, JEŻELI CZYNICIE TO,
CO WAM PRZYKAZUJĘ (...).
TO WAM PRZYKAZUJĘ,
ABYŚCIE SIĘ WZAJEMNIE
MIŁOWALI"
(J 15, 13-14. 17).

fotografie ze zbiorów krewnych rodziny Ulmów.
źródło: Ulmowie.pl

„PUBLIKACJA WYRAŻA JEDYNIĘ POGLĄDY
AUTORA/ÓW I NIE MOŻE BYĆ UTOŻSAMIANA
Z OFICJALNYM
STANOWISKIEM MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH”.

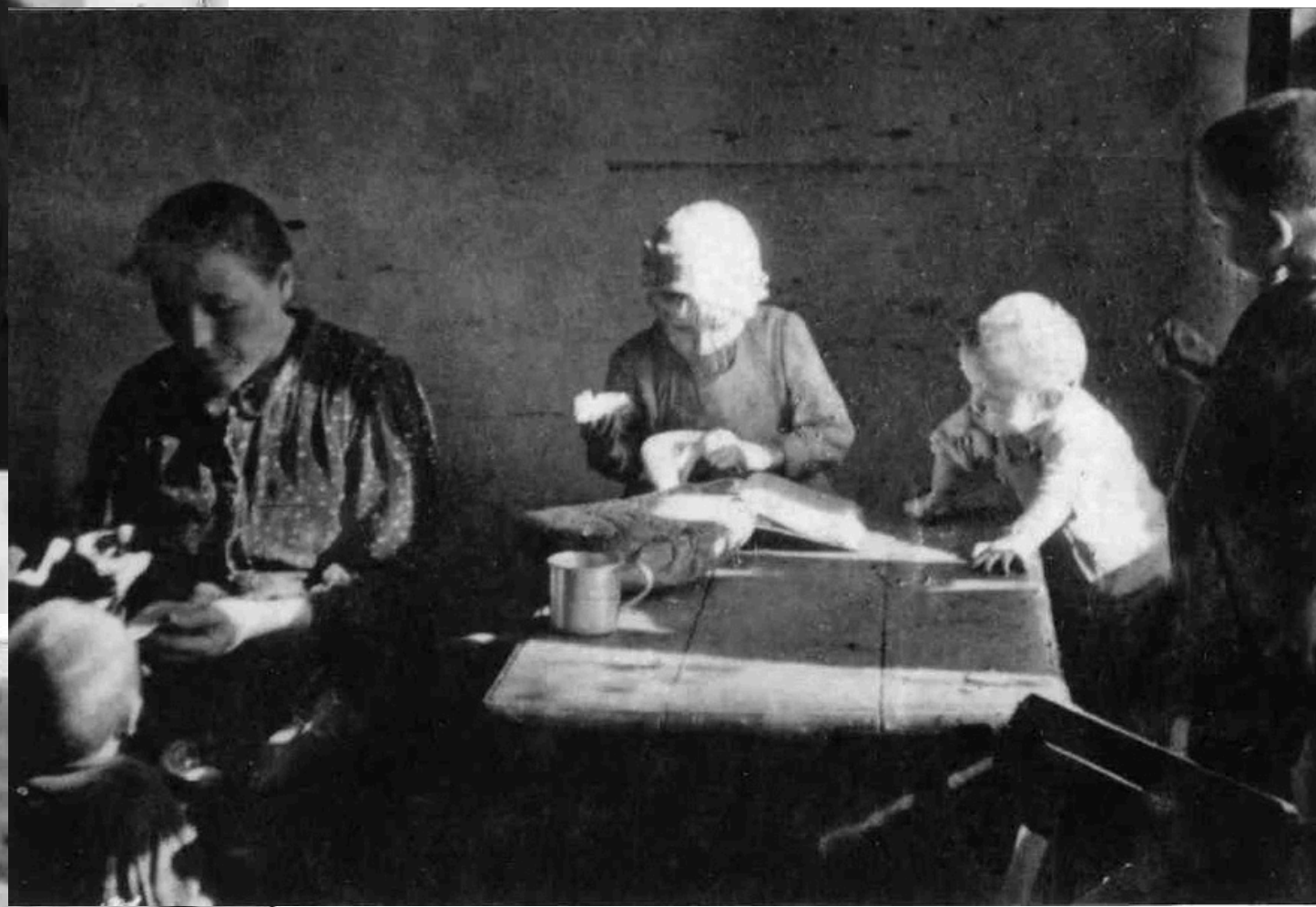
FUNDACJA KADR

EBOOK

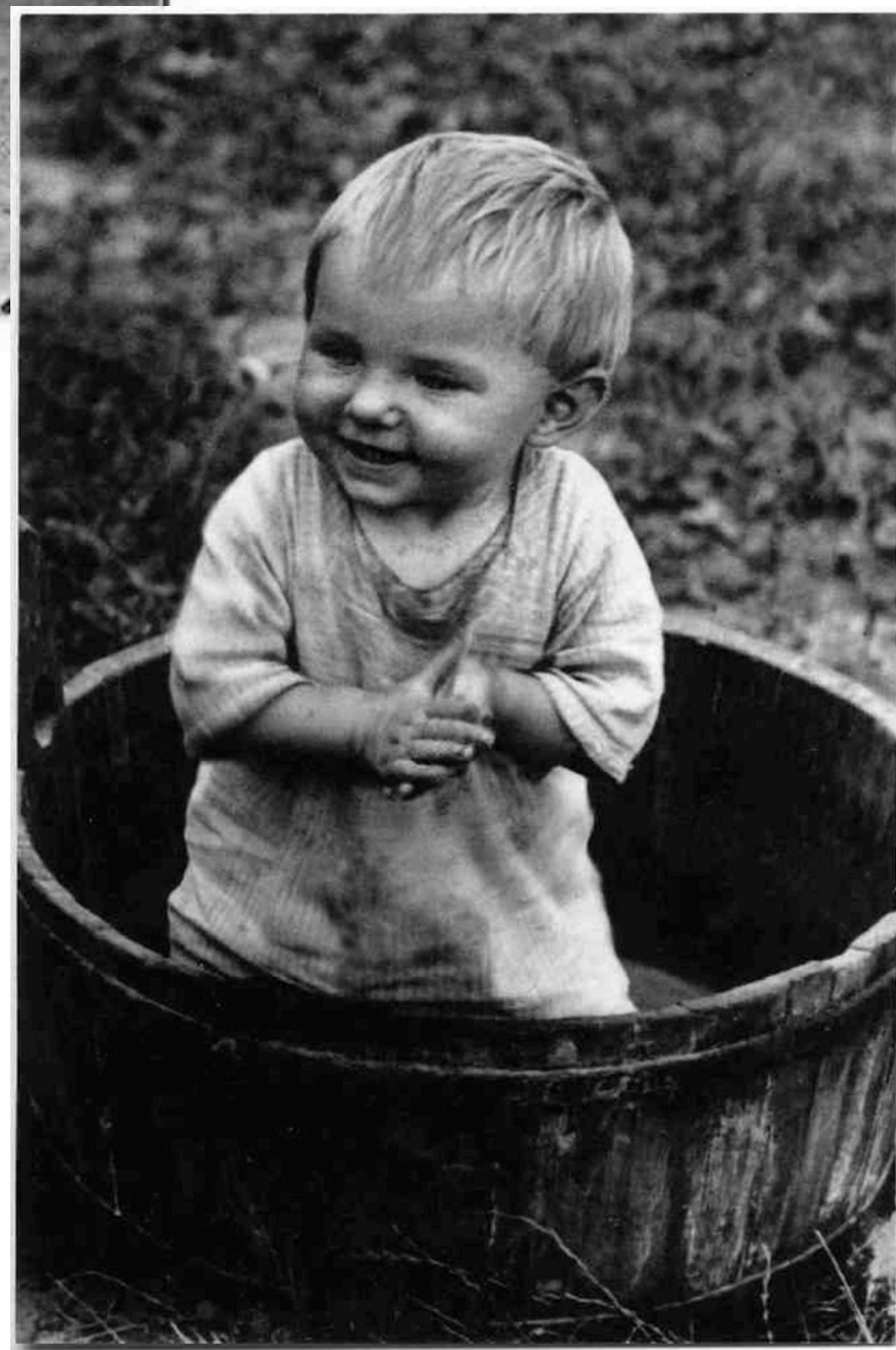
FUNDACJA KADR

EBOOK

FUNDACJA KADR

EBOOK

FUNDACJA KADR

EBOOK

MIŁOSIERNY SAMARYTANIN

JEZUS, NAWIĄZUJĄC DO TEGO, RZEKŁ: «PEWIEN CZŁOWIEK SCHODZIŁ Z JERUZALEM DO JERYCHA I WPADŁ W RĘCE ZBÓJCÓW. CI NIE TYLKO GO OBDARLI, LECZ JESZCZE RANY MU ZADALI I ZOSTAWIWSZY NA PÓŁ UMARŁEGO, ODESZLI. PRZYPADKIEM PRZECHODZIŁ TĄ DROGĄ PEWIEN KAPŁAN; ZOBACZYŁ GO I MINĄŁ. TAK SAMO LEWITA, GDY PRZYSZEDŁ NA TO MIEJSCE I ZOBACZYŁ GO, MINĄŁ.

PEWIEN ZAŚ SAMARYTANIN, WĘDRUJĄC, PRZYSZEDŁ RÓWNIEŻ NA TO MIEJSCE. GDY GO ZOBACZYŁ, WZRUSZYŁ SIĘ GŁĘBOKO: PODSZEDŁ DO NIEGO I OPATRZYŁ MU RANY, ZALEWAJĄC JE OLIWĄ I WINEM; POTEM WSADZIŁ GO NA SWOJE BYDLĘ, ZAWIÓZŁ DO GOSPODY I PIELĘGNOWAŁ GO. NASTĘPNEGO ZAŚ DNIA WYJĄŁ DWA DENARY, DAŁ GOSPODARZOWI I RZEKŁ: „MIEJ O NIM STARANIE, A JEŚLI CO WIĘCEJ WYDASZ, JA ODDAM TOBIE, GDY BĘDĘ WRACAŁ”.

KTO Z TYCH TRZECH OKAZAŁ SIĘ WEDŁUG CIEBIE BLIŻNIM TEGO, KTÓRY WPADŁ W RĘCE ZBÓJCÓW?» ON ODPOWIEDZIAŁ: «TEN, KTÓRY MU OKAZAŁ MIŁOSIĘRDLIWIE». JEZUS MU RZEKŁ: «IDŹ, I TY CZYŃ PODOBNI!»

FUNDACJA KADR

EBOOK

W MUZEUM POLAKÓW RATUJĄCYCH ŻYDÓW
PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ IM. RODZINY
ULMÓW W MARKOWEJ MOŻNA ZOBACZYĆ
EGZEMPLARZ NOWEGO TESTAMENTU NALEŻĄCY
NIEGDYŚ DO RODZINY ULMÓW.

JEST ON OTWARTY NA STRONIE Z PRZYPOWIEŚCIĄ
O MIŁOSIERNYM SAMARYTANINIE (ŁK 10, 30-37),
PRZY FRAGMENTE TYM, ULMOWIE DOPISALI "TAK".

POSTAWĘ SAMARYTANINA, BEATYFIKOWANA
RODZINA WCIELAŁA W ŻYCIE, RATUJĄC ŻYCIE
ŻYDOM PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ.

TEN SAM FRAGMENT EWANGELII ZOSTAŁ
ODCZYTANY PODCZAS MSZY BEATYFIKACYJNEJ
RODZINY ULMÓW...

FUNDACJA KADR

EBOOK

SAMARYTANIE
PONAD
PODZIAŁAMI

BŁ. RODZINA
ULMÓW